

Dünden Bugüne Bulgaristan Türklerinin Adları ve Soyadları:

Olgubilimsel ve Dilbilimsel Bir Yaklaşım

Sadriye GÜNEŞ

Sadriye GÜNEŞ

**DÜNDEN BUGÜNE BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN ADLARI VE SOYADLARI:
Olgubilimsel ve Dilbilimsel Bir Yaklaşım**

ISBN 978-625-6140-46-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Yonca Demirkaya
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı,
Yurtdışı Türkler ve Akraba
Topluluklar Başkanlığı'nın değerli katkılarıyla yayınlanmıştır.

ÖN SÖZ

Bulgaristan'daki Türk varlığının kökenleri, 4. yüzyıldan itibaren yaşanan göçlere ve 14. yüzyılda gerçekleşen Osmanlı fethine kadar uzanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde nüfusun çoğunluğunu oluşturan Türkler, 1878'de Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla azınlık konumuna düşmüşlerdir. Bu yeni statüyle birlikte, çeşitli dönemlerde Bulgar hükümetleri tarafından uygulanan asimilasyon politikaları, Bulgaristan Türklerinin eğitim, din, dil ve kültür alanlarında ciddi sorunlar yaşamasına neden olmuştur.

Asimilasyon politikalarının en çarpıcı ve travmatik uygulamalarından biri, Türk adlarının zorla değiştirilmesi olmuştur. Adlar, tarihsel, siyasi, toplumsal, dilbilimsel, kültürel ve hukuki boyutları olan çok önemli bir olgudur. Türklerin tarih boyunca kullandığı adlar, 1878 sonrasında Bulgar ad sistemi yapısına göre değişikliklere uğratılmış ve 1984 Aralık ile 1985 Ocak ayları arasında ise zorla Bulgar adlarıyla değiştirilmiştir. Bu acımasız uygulamalar, Bulgaristan'daki Türk toplumunu derinden etkileyerek büyük travmalara yol açmış ve 1989'da yaşanan kitlesel göçün en önemli nedenlerinden biri olmuştur.

1990'da komünist rejimin yıkılmasıyla Bulgaristan'daki asimilasyon politikaları resmi olarak son bulmuş ve Türklerin adlarının iadesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, 40 yıl önce Türk adlarının zorla Bulgar adlarıyla değiştirmesinin yarattığı sorunlar günümüzde de katlanarak devam etmektedir. Bu çalışma ile Bulgaristan Türklerinin adları ve soyadları, tarihsel süreç içinde olgubilimsel ve dilbilimsel açılardan çok yönlü olarak incelenmiştir. İncelemenin amacı, bu acı dolu süreçleri hatırlatarak toplumsal hafızanın ve tarih bilincinin korunmasına katkıda bulunmak ve genç nesillerin bu olayları anlamalarını, unutmamalarını sağlayarak farkındalık yaratmaktır.

*Kimlikleri uğruna hayatlarını ve sağlıklarını feda etmiş;
umutsuzluğu ve çaresizliği yüreklerinde yaşamış olan Bulgaristan
Türklerine saygılarımla...*

*Anne babama, aileme, akrabalarım ve
arkadaşlarıma sevgilerimle...*

Biricik torunum Devine, atalarımın tarihini öğrenmesi dileğimle...

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
1. Bölüm: Giriş	1
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
Problem Cümlesi ve Alt Problemler	5
2. Bölüm: Yöntem	7
Veri Toplama Araçları.....	8
Araştırmanın Örneklemi.....	10
Veri Analizi.....	11
Araştırmada Kullanılan Kavramlar ve Terimler.....	11
3. Bölüm: Azınlık Kavramı	15
Azınlık Kavramı Tanımları	15
Azınlıkların Siyaset Açısından Önemi	20
Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları Kavramları	21
Azınlıkların Korunması.....	22
4. Bölüm: Bulgaristan ve Azınlıklar	25
Bulgaristan Tarihine Genel Bir Bakış.....	25
Bulgaristan'daki Azınlıklar ve Azınlık Politikaları	28
Bulgaristan'daki Azınlık Hakları ve İlgili Antlaşmalar	31
Bulgaristan Anayasaları ve Azınlık Hakları.....	37
Bulgaristan'da Türk Varlığı	42
Bulgaristan Türklerinin Özellikleri.....	60

5. Bölüm: Dilbiliminde Adlar	65
Ad Bilimi (Onomastik) ve Alt Dalları	65
Kişi Adları Bilimi (Antroponimi)	67
Kişi Adları Tanımı.....	68
Kişi Adlarının İşlevleri.....	71
Kişi Adları İncelemeleri.....	73
Kişi Adlarının Sınıflandırılması	76
Ad Verme Geleneği	82
6. Bölüm: Bulgaristan'da Adlar	85
Bulgaristan'da Kullanılan Ad Sistemi ve Tarihçesi	85
Bulgaristan'da Adlarla İlgili Hukuki Düzenlemelerin Tarihçesi.....	89
Bulgar Toplumunda Ad Verme Geleneği	99
Bulgar Soyadlarına Türkçenin Etkisi	100
Bulgaristan Türklerinin Adları ve Soyadları	103
Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği	104
Adlarla İlgili Güncel Hukuki Düzenlemeler.....	109
Bulgaristan'da Adlarla İlgili Güncel Hukuki Düzenlemeler	110
Türkiye'de Adlarla İlgili Güncel Hukuki Düzenlemeler	114
Bulgaristan'da Zorla Ad Değiştirme Uygulamaları	116
Adların Değiştirilmesi Uygulamalarına Genel bir Bakış	116
Pomakların Adlarının Zorla Değiştirilmesi.....	120
Romanların Adlarının Zorla Değiştirilmesi	125
7. Bölüm: Bulgaristan Türklerinin Adlarının Zorla Değiştirilmesi	133
Bulgaristan Türklerinin Adlarının Zorla Değiştirilmesi Aşamaları.....	135
Bulgaristan Türklerinin Adlarının Zorla Değiştirilmesine Yönelik Komünist Rejimin Ürettiği Gerekçeler.....	137
Bulgaristan Türklerinin Adlarının Zorla Değiştirilmesinin Amaçları	142

Adların Zorla Değiştirilmesi Kararlarını Verenler ve Gerçekleřtirenler	144
Bulgaristan Türklerinin Adlarının Zorla Değiştirilmesi Sürecine İlişkin Deęerlendirmeler	148
Bulgaristan Türklerinin Adlarının Zorla Değiştirilmesinin Etkileri ve 1989 Yılı Süreçleri	150
Bulgular ve Yorumlar	157
Sonuçlar ve Öneriler	229
Kaynakça	237
Ekler	245

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bulgaristan'daki Türk varlığı, uzun bir tarihe sahiptir. Türklerin Orta Asya'dan bu topraklara göçleri 4. yüzyılda başlamış olup, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1393-1400 yılları arasında Bulgaristan'ı fethetmesiyle Türk varlığı bu bölgede daha da belirgin hale gelmiştir. 500 yıllık Osmanlı dönemi boyunca Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Bulgaristan'a Türk toplulukları yerleştirilmiştir. Bu iskân politikaları sonucunda bölgenin demografik yapısı önemli ölçüde değişmiş ve 16. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar Türkler, Bulgaristan nüfusunun çoğunluğunu oluşturmuştur. Ancak 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonucunda Bulgaristan Prensiğinin kurulması ve 1908'de bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte durum değişmiştir. Bu süreçte, yeni kurulan Bulgaristan devletinin sınırları içinde yaşayan Türkler azınlık durumuna düşmüştür.

Berlin Antlaşması ve diğer uluslararası çoklu ve ikili anlaşmalarla Bulgaristan'daki azınlıkların din, dil, kültür ve eğitim hakları ve özgürlükleri güvence altına alınmış, ayrıca bunların Bulgar anayasasında yer alması hükme bağlanmıştır. Ancak, bu yasal güvencelere rağmen Türkler ve diğer azınlıklar, çeşitli baskılara ve asimilasyon politikalarına maruz kalmışlardır. Bu baskılar, genellikle bireylerin kimliklerini belirleyen ad, dil, din ve aidiyet üzerinden çeşitli tarihsel dönemlerde artarak uygulanmış ve belirli dönemlerde Türkiye'ye zorunlu ya da isteğe bağlı göçlere yol açmıştır.

Günümüzde Bulgaristan Türkleri, ülkenin en önemli azınlık grubu olarak tarih, siyaset, eğitim, kültür, din, gelenek ve görenekler gibi çeşitli açılardan incelenmektedir. Özellikle çeşitli dönemlerde uygulanan asimilasyon politikaları ve Türkiye'ye gerçekleşen göçler, bu araştırmaların temel konularını oluşturmaktadır. Aralık 1984-Ocak 1985 arasındaki dönemde Bulgaristan'daki Türklerin adlarının zorla Bulgar adlarıyla değiştirilmesi ve bu sürecin sonucunda gerçekleşen *1989 Göçü* konuları birçok araştırma ve yayının odak noktası olmuştur. Bu çalışmalarda, genellikle asimilasyon politikalarının tarihsel arka planı, Bulgaristan Türkleri üzerindeki etkileri ve sonuçları; zorla ad değiştirme sürecinin tarihçesi, siyasi boyutları, gerekçeleri, uygulama aşamaları, uygulayıcıları ve etkileri gibi çeşitli yönleri ele alınmıştır. Azınlıkların adlarının zorla değiştirilmesi meselesi dilbilim, azınlık kavramı ve hakları bağlamında ve ilgili düzenlemeler çerçevesinde de incelenmelidir.

Azınlık grupları genellikle etnik, dilsel, dini veya kültürel açıdan çoğunluğa göre farklılık gösterirler. Dilbilim açısından adlar, bireyin kimliğini ve kökenini yansıtan önemli unsurlar olarak tanımlanır. Bu bağlamda, azınlıkların adlarının zorla değiştirilmesi sadece bireylerin kişisel haklarının ihlali anlamına gelmez, aynı zamanda bu grupların kimliğini ve kültürel özelliklerini bastırma veya yok etme amacını taşır. İlgili yasal düzenlemeler, devletin azınlık haklarına yönelik politikalarını belirleyen önlemleri kapsar. Bu düzenlemeler, azınlıkların dil, kültür ve kimliklerini korumayı amaçlayabileceği gibi, devletin asimilasyon politikalarını da destekleyebilir. Ülkenin ad sistemi, nüfus ve vatandaşlık yasaları da bu düzenlemeler içinde yer alır. Dolayısıyla adlar, dilbilim açısından önemli olmakla birlikte, azınlıkların kimliklerini ve kültürel özelliklerini korumak veya değiştirmek amacıyla yapılan düzenlemelerle de yakından ilişkilidir. Bu nedenle, azınlıkların adlarının zorla değiştirilmesi, daha geniş bir siyasi ve kültürel bağlam içerisinde ele alınmalıdır.

Bu çalışmada, Bulgaristan Türklerinin adları ve soyadları konusu olgubilimsel, dilbilimsel ve toplumdilbilimsel bir yaklaşımla ince-